

ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ПОКАЗНИКІВ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Проаналізовано позиції авторів щодо переліку та призначення принципів систем моніторингу. Систематизовано принципи функціонування системи моніторингу показників результативності підприємства, а також надано їм змістову характеристику.

Проанализировано позиции авторов относительно перечня и назначения принципов систем мониторинга. Систематизировано и охарактеризовано принципы функционирования системы мониторинга показателей результативности предприятия.

Analyze the position of the authors of the list and use the principles of monitoring systems. Systematized principles of the monitoring system performance indicators enterprise and given them a semantic description.

Ключові слова: принципи, моніторинг, результативність.

У сучасних умовах невизначеності, динамічності та недостатньої прогнозованості, зважаючи на складність та цілеспрямованість виробничо-господарських систем, постає необхідність регулярного відстеження умов внутрішнього та зовнішнього середовища та реагування на зміни, що відбуваються. Відсутність безпосереднього зв'язку оперативного управління підприємством із обраною стратегією, намагання досягнути перш за все фінансових цілей, недостатня гнучкість управління, а саме відсутність або запізнення його адаптації залежно від дій певних чинників, є типовими проблемами сучасних підприємств. Вищенаведена низка проблем унеможлиблює забезпечення необхідної ефективності та результативності діяльності підприємства й успішної реалізації стратегії.

Напрацьовано чимало моделей та концепцій, що дають змогу відстежувати та оцінювати показники результативності діяльності підприємства: модель Е.Мосенга та П.Бредапа, технологія управління результативністю (BPM), методологія Balanced Scorecard (BSC) та інші [6]. Проте питання моніторингу показників результативності підприємства і досі залишаються відкритими та набувають особливої актуальності. А принципи як базові концептуальні положення, дотримання яких дасть змогу забезпечити здійснення якісного та ефективного моніторингу, вимагають докладного їх дослідження та розвитку.

Згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови, поняття «принцип» розглядається як: 1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.; 2) особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; 3) переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці [2].

І.І.Бажин визначає поняття «принцип» як узагальнену, основоположну вимогу, яка базується на об'єктивних законах та закономірностях, що висуваються до суб'єкта практичної діяльності, і якою він повинен керуватися для оптимального досягнення мети [1, с.100].

Усі наведені вище трактування терміна свідчать про основоположність у змістовому розумінні цього поняття.

Теоретичний аналіз літературних джерел за проблемами моніторингу показників результативності свідчить, що науковці приділяють достатньо уваги системам моніторингу загалом та в різних об'єктних площинах. А публікацій, що стосувалися б системи моніторингу показників результативності підприємства та принципів її функціонування, є недостатньо.

Досліджуючи питання побудови та застосування моніторингу в економічних системах, В.К.Галіцин виділяє принципи створення системи моніторингу: цільова спрямованість і конкретність при виборі вимірювальних величин, об'єктивність даних, безперервність, мінімізація числа використовуваних вимірювальних величин і витрат на моніторинг, орієнтація на певну об'єктну область, керованість, забезпечення повноти і своєчасності подання інформації, чіткість подання інформації, мінімізація ризику помилковості даних, максимальне задоволення інформаційних запитів споживача, обслуговування внутрішнього, посередницького і зовнішнього середовища, забезпечення конфіденційності інформації, а також наявність засобів і алгоритмів обробки інформації за запитом споживача [3, с.20].

П.В.Єгоров та Н.В.Олексієнко виокремлюють принципи стратегічного моніторингу фінансово-господарської діяльності виробничих систем: системний підхід, адаптивність, відповідність, комплексність, динамічність, дієвість, плановість [4, с.30].

О.В.Мозенков виділяє принципи побудови системи фінансового моніторингу, а саме: обов'язкового планування і прогнозування, впровадження нових задач, безперервного контролю за системою моніторингу, забезпечення найвищої ефективності системи моніторингу, системності, обов'язкового зворотного зв'язку, модульності, стійкості, ієрархічності, необхідного розмаїття, динамічної цілісності моделі об'єкта управління, оптимальності, першої особи, єдиної системи безперервного вдосконалення системи [7, с.38].

О.Г.Мельник у своїх дослідженнях, наголошуючи, що моніторинг є різновидом діагностики, сформулювала понад двадцять принципів здійснення економічної діагностики діяльності підприємств [5, с.26].

Також варті уваги принципи результативності господарської діяльності, які визначені О.І.Олексюком, оскільки безпосередньо стосуються об'єкта моніторингу показників результативності діяльності підприємства. Науковець виділяє такі принципи, як: якість у кількісних оцінках, достовірність, цільова орієнтованість, прозорість, комплексність, часова орієнтованість, формалізованість, а також інтегрованість [6, с.106].

Проведений аналіз досліджень та публікацій свідчить про те, що науковцями виокремлено принципи стосовно системи моніторингу загалом, систем моніторингу з різними об'єктними площинами, а також принципи стосовно результативності господарської діяльності підприємства, що стосується об'єкта моніторингу, який досліджується. З огляду на проведений теоретичний аналіз літературних джерел з проблеми виникає необхідність систематизації принципів моніторингу показників результативності підприємства.

Метою дослідження є визначення принципів функціонування системи

моніторингу показників результативності підприємства та надання їм змістової характеристики. Для досягнення цілей статті необхідно дослідити призначення та завдання системи моніторингу показників результативності підприємства, оскільки вони є визначальними чинниками побудови системи принципів функціонування цієї системи.

Метою моніторингу показників результативності підприємства є періодичне відстеження показників результативності діяльності підприємства, спрямоване на своєчасне виявлення та завчасне попередження проблем, а також відхилень від їх критеріальних значень.

Досягнення мети здійснюється відповідно до визначених системою моніторингу показників результативності підприємства завдань: 1) збирання та верифікації даних, що стосуються результативності підприємства; 2) ведення та зберігання баз даних щодо результативності підприємства; 3) оцінювання, аналізування, прогнозування та контролювання показників результативності підприємства; 4) інформаційна підтримка для прийняття рішень користувачами моніторингу показників результативності підприємства.

З огляду на результати аналізу літературних джерел [1; 3-7] та дослідження призначення і завдань системи моніторингу показників результативності підприємства, визначено принципи її функціонування, які зображено у табл. 1.

Отже, для повноцінного та ефективного функціонування системи моніторингу показників результативності підприємства необхідно дотримуватися принципів системності та економічної ефективності. Принципи оптимальності та достовірності забезпечать реалізацію такого завдання, як збирання та верифікації даних. Дотримання принципів часової відповідності та компарабельності є основою виконання завдань з оцінювання, аналізування, прогнозування та контролювання показників результативності підприємства. В умовах мінливості умов діяльності підприємства, дотримання принципу гнучкості є базовим для дотримання завдань з ведення баз даних, оцінювання та аналізування показників результативності підприємства. Умовами виконання завдань з інформаційної підтримки для прийняття рішень користувачами моніторингу результативності діяльності підприємства є принципи конфіденційності та цілеспрямованості.

Таблиця 1

Характеристика принципів функціонування системи моніторингу показників результативності підприємства*

Принципи	Змістова характеристика принципів
Системність	Система моніторингу показників результативності підприємства повинна бути керованою та вбудованою в систему управління підприємством. Керованість досягається наявністю у складі системи моніторингу підсистеми управління моніторингом показників результативності з обов'язковою наявністю зворотного зв'язку
Економічна ефективність	Позитивні ефекти та наслідки використання системи моніторингу показників результативності підприємства повинні переважати над можливими негативними наслідками та витратами на функціонування системи
Оптимальність	Використання в процесі моніторингу мінімальної кількості показників, що не знаходяться у функціональній залежності один від одного та охоплюють максимально доступний масив інформативних даних, що дадуть змогу не проігнорувати важливу інформацію та забезпечать досягнення цілей моніторингу
Достовірність	Система моніторингу показників результативності підприємства повинна використовувати і надавати правдиву інформацію, яку можна було б легко перевірити та яка носить нейтральний характер
Часова відповідність	Включає в себе забезпечення регулярності, своєчасності та оперативності проведення моніторингу показників результативності підприємства. Дотримання цього принципу забезпечується наявністю регламентованого графіку, який узгоджується із користувачем та не може бути порушений без його санкції
Компарабельність	Компарабельність характеризує те, що інформація в системі моніторингу показників результативності підприємства повинна бути здатною до порівняння. Компарабельність даних досягається за рахунок використання єдиних методологічно узгоджених і методично узагальнених спостережень та реєстрації показників

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ

Гнучкість	Моніторингова система показників результативності підприємства повинна мати можливість адаптації залежно від зміни умов діяльності підприємства
Конфіденційність	Результати моніторингу показників результативності підприємства є конфіденційними та не підлягають відкритому розповсюдженню
Цілеспрямованість	Комплекс процедур системи моніторингу показників результативності підприємства повинен реалізовуватися у певній логічній послідовності та бути спрямований на досягнення поставлених цілей та виконання функцій моніторингу, а також на максимальне задоволення потреб користувачів результатів моніторингу результативності підприємства

*Примітка: сформовано та доповнено на підставі джерел [1; 3-7]

Забезпечуючи дотримання та виконання основоположних концептуальних положень щодо функціонування системи моніторингу показників результативності підприємства дасть змогу ефективно та якісно здійснювати процедури проведення моніторингу. Перспективами подальших досліджень є удосконалення концептуальної основи моніторингу показників результативності підприємства та розвиток моніторингових систем.

Список використаних джерел:

1. Бажин И.И. Исследование систем управления: Компакт-учебник / И.И. Бажин – Харьков: Консум, 2004. – 336 с.
2. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. - Київ, Ірпінь. - Перун, 2005. - 1728 с.
3. Галіцин В.К. Системи моніторингу: Монографія / В.К. Галіцин. – К.: КНЕУ, 2000. – 231с.
4. Егоров П.В. Стратегический мониторинг в управлении финансово-хозяйственной деятельностью производственных систем: Монография / П.В. Егоров, Н.В. Алексеенко – Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 176 с.
5. Мельник О.Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: [монографія] / О.Г. Мельник. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 344 с.
6. Олексюк О.І. Економіка результативності діяльності підприємства: монографія / О.І. Олексюк. – К.:КНЕУ, 2008. – 362 с.
7. Системи фінансового моніторингу. Методологія проектування: Монографія / За ред. О.В. Мозенкова. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 152 с.